

ПРИСТУПНИ РАД
МЕЂУНАРОДНЕ ЕКОНОМСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ
КАО НОСИОЦИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Ментор:

Ђузовић др Ђорђе

Студенти:

Јорданов Ивана, 2020/200023

Герштнер Наташа, 2020/200012

Ковачевић Маја, 2020/200041

Нови Сад, 2021.

Садржај:

Увод.....	1
1. Улога међународних економских и других институција и организација.....	2
1.1. Међународне организације и институције.....	3
1.2. Класификација међународних економских и других институција.....	4
2. Међународне економске институције као носиоци глобализације.....	5
2.1. Светска трговинска организација.....	6
2.2. Светска банка.....	8
2.3. Међународни монетарни фонд.....	9
Закључак.....	11
Литература.....	12

УВОД

Глобализација тржишта представља феномен новијег датума. Ради се о савременом процесу који ствара нове претпоставке за успешно пословање у међународним оквирима, и по коме одређене индустрије и предузећа своју перспективу раста и развоја виде једино у светским размерама. Свет постаје јединствено тржиште и у складу са његовим укупним потребама могуће је конципирати и организовати своје активности. Може се рећи да је глобализација тржишта дошла као логична последица врло динамичног развоја међународне трговине у послератном периоду. Долази до повољнијих могућности комбиновања фактора производње у међународним разменама.

Институционални носиоци економске глобализације су међународне институције. Током последњих тридесетак година финансијски сектор се развијао неупоредиво брже у поређењу са реалним. Међународни новчани токови су више од тридесет пута већи од просечне вредности дневне трговине робама и услугама. Са новцем који се креће преко граница у готово неконтролисаним количинама, способности националних монетарних власти да делују на националну новчану масу, на курс властите националне валуте, или чак да контролишу властити банкарски систем је значајно смањена.

Да би компаније могле да се прошире, најразвијеније земље одмах после Другог светског рата су покренуле иницијативу за стварање међународних организација, као што су: Генерални споразум о тарифама и трговини (ГАТТ), данашња Светска трговинска организација (World Trade Organization), Светска банка (World Bank) и Међународни монетарни фонд (ММФ, International Monetary Fund).

1. Улога међународних економских и других институција и организација

Према Теодоровић, М. (2003), последњих година појављује се све већи број радова и истраживања везаних за најновије тенденције и промене на светском тржишту. Киган разматра утицај прошлих и садашњих тржишних промена на будући развој међународне трговине. Теодор Левит, полазећи од потребе глобализације маркетинга, сугерише да ће предузеће морати да прилази свету као једном великом тржишту, игноришући површне регионалне и националне разлике.

Како наводи Мишчевић, М. (2007), истраживања показују да у свету долази до наглашеног релативизовања националних граница. Традиционална подела на локална, регионална, национална и међународна тржишта постаје све мање релевантна. Чак преовлађују схватања да данас скоро не постоје тржишта чисто националног карактера. Дошло је до високе међузависности света под притиском развоја производних снага, комуникација, транспортних средстава и конкуренције по том основу. Данас је већ сасвим извесно да ниједно тржиште не може да се развија изоловано и у вакуму.

Захтев за либерализацијом тржишта не представља новину у међународним економским односима. Различити су мотиви захтева за либерализацију тржишта земаља у развоју и развијених земаља. Земље у развоју теже да тим мерама изједначе своје услове привређивања са развијеним земљама, док либерализација тржишта за развијене земље значи управо супротно, још већу поларизацију у циљу остваривања што већег профита, кроз призму експлоатације.

Економско реструктурирање тржишта захтева јасно декларисање принципа реструктурирања. Економски развој и либерализација тржишта треба да су у функцији раста светске трговине, а да искључују маргинализацију „периферних“ економија, иако је уочено кретање економских токова у правцу маргинализације.

Како наводи Пушара, К. (2003), међународне институције, а нарочито финансијске институције, могу дефинисати и успоставити такве регулативе које ће омогућити општи привредни развој како развијених, тако и земаља у развоју, како се не би земљама у развоју наметало отварање тржишта, јер се оне истовремено сусрећу са разним видовима баријера приликом извоза у развијене земље. Снажна политичка и економска активност може допринети интегралнијем глобалном привредном развоју. Правила која земље у развоју преузимају од међународних институција често су пореклом из развијених земаља. Земље у развоју требају правовремено уочити моменат за почетак институционалног и структурног прилагођавања глобалним токовима.

Истовремено требају имати јасно дефинисану стратегију укључивања у глобалне токове. Према Мишчевић, М. (2007), иако отварање тржишта највише заговарају земље развијених привреда, управо су оне те које стварају баријере око своје економске политике, да би онемогућиле увоз производа из земаља са неразвијеном привредом. Тржишта сиромашних земаља им служе за увећање профита: Упливом великих компанија на тржишта сиромашних и земаља у развоју изграђује се суперпотрошачка

култура. На тај начин контролише се светско тржиште, јер профит одлази у земљу порекла великих компанија, а привреда домицилне земље стагнира због присутности конкуренције.

Двострукост економских стандарда када је у питању либерализација тржишта огледа се и у томе да су највећи заговорници либерализације ЕУ, САД и Јапан, државе са најоштријим протекционистичким мерама, нарочито у сектору пољопривреде и текстила. Управо ти сектори су носиоци развоја привреда неразвијених земаља. Процесу либерализације пре свега доприноси рад Светске трговинске организације и Међународног монетарног фонда. Ове две светске институције контролишу развијене земље и на индиректан начин успостављају патронат у сиромашним земљама. (Пушара, К. 2003)

1.1. Међународне организације и институције

Како Котлица, С. Кнежевић, Б. (2005) наводе, међународне организације представљају субјекте међународног пословања за које важе посебна правила везана за рад и статус. Ове организације се јављају у облику две врсте различитих субјеката, ако се као критеријум за поделу узме тип оснивача:

- међународне владине организације и
- међународне невладине организације.

Под појмом међународне организације сматрају се и владине и невладине међународне организације, а оне се разлукју по томе што владине међународне организације оснива држава, док невладине оснивају драги субјекти.

Међународне владине организације јавиле су се још у деветнаестом веку у облику комисија које су вршиле контроле на међународним рекама (Дунавска и Рајнска комисија). Број међународних владиних организација је из године у годину растао, а њихов правни субјективитет је споран, јер су настајали закључивањем међународних уговора, али без регистрације у неком од регистара што је обавеза за настанак статуса правног лица.

Међутим, међународне организације, и поред чињенице да нису опште прихваћени правни субјект, у великој мери могу да утичу на привредне односе одређених држава. Уједињене Нације представљају међународну организацију која је основана као превенција од будућих ратова. Она својим одлукама може да искључи неке државе из токова међународног привредног пословања увођењем разних рестриктивних мера.

Међународне организације се осим поделе по типу оснивача могу поделити и на:

- глобалне и
- регионалне организације.

Ова подела је извршена према ширини чланства. Глобалне организације су оне чији чланови могу бити све државе света и не условљавају учлањење географским

положајем, односно припадношћу неком региону. Регионалне организације приступ условљавају географским положајем држава које претендују на чланство.

Глобалне међународне организације су углавном основане од стране влада неких држава. Њих оснивају државе, а не предузећа или драги правни субјекти. За приступање овим организацијама често се предвидају услови под којима држава која је заинтересована може приступити.

Према Котлица, С. Кнежевић, Б. (2005), постоје три важне међународне економске институције као значајни субјекти у међународним економским односима:

- Светска банка (World bank - WB)
- Међународни монетарни фонд (International Monetary Fund - IMF)
- Светска трговинска организација (World Trade Organisation).

Појам монетарног, односно новчаног система подразумева организовано уређење техничких и других питања битних за функцију новца у друштвено-економском животу појединих заједница. Почети монетарног система везују се за организовани начин шта се у некој друштвеној заједници сматра новчаном јединицом и за уређивање односа о међусобној размени стандардног домаћег и страног новца. Историјски посматрано, монетарни систем настаје из потребе за размењивањем разних врста монета при трговини робама између различитих друштвених заједница. Напредак мењачких послова и новчане трговине и успон банака с јавним овлашћењима за обављање мењачких и благајничких послова, историјске су околности под којима се монетарни систем првобитно развија.

1.2. Класификација међународних економских и других институција и организација

Иако најзначајнија улога јесте WTO и ММФ, не сме се занемарити ни утицај осталих међународних организација. Њихов значај и улога огледају се у различитим приступима и улози у аспектима одвијања међународног пословања.

Према навођењу Драгичевић-Радичевић, Т. (2017) сходно основној функцији тих међународних организација могуће је извршити класификацију на:

- међународне трговинске институције,
- међународне финансијске институције,
- остале међународне институције.

У међународне трговинске организације убрајамо:

- Светску трговинску организацију,
- Трговинске организације при Уједињеним нацијама,
- Економски-социјални савет и економску комисију Уједињених нација,
- Конференцију Уједињених нација о трговину и развоју,

- Организацију Уједињених нација за индустријски развој,
- Организацију за економску сарадњу и развој,
- Међународну трговинску комору.

У међународне финансијске организације убрајамо:

- Светску банку,
- Међународни монетарни фонд,
- Европску банку за обнову и развој,
- Европска централна банка,
- Европска инвестициона банка,
- Регионалне банке за финансирање привредног развоја,
- Банку за међународне обрачуне.

Ове институције се посебно брину о уредном формирању девизних курсева и механизму прилагођавања платног биланса, креирајући и залажући се за одређена правила у међународним монетарним односима. Субјекти у међународним монетарним односима су и међународне финансијске институције чији је задатак да олакшавају одржавање свестрано корисних међународних монетарно-финансијских односа. Националне монетарне власти учествују у међународним монетарним односима и сарађују са међународним финансијским институцијама.

Међународне развојне банкарске и финансијске организације веома су значајне за земље у развоју и земље у транзицији, као сразмерно велики извор средстава под релативно повољним условима. Мада је добар део тих средстава намењен финансирању разних јавних програма развоја и структурног прилагођавања земаља чланица, све више средстава се усмерава и на финансирање приватних предузећа и пројеката, са или без гаранције државе. (Котлица, С. Кнежевић, Б. 2005)

Може се рећи да је у последњих десетак година управо дошло до новог стратегијског концепта јачања улоге међународних финансијских организација у развој приватног сектора и иницијативе.

Од међународних развојних банака и финансијских организација, на глобалном плану сразмерно су најзначајније: Међународна банка за обнову и развој, Међународно удружење за развој и Међународна финансијска корпорација.

2. Међународне економске институције као носиоци глобализације

Како наводе Ћузовић, С., Ћузовић, Ђ., Стаменовић, М.(2019), државе су институционални субјекти глобализације, а транснационалне компаније носиоци процеса глобализације. Да би транснационалне компаније, као економски субјекти

процеса глобализације, могле да се транснационализују, неопходно је на глобалном нивоу створити институционалне претпоставке за развој глобалног тржишта. Свесне ове чињенице, економски најразвијеније земље одмах после Другог светског рата покрећу иницијативу за стварање међународних организација, као што су: Генерални споразум о тарифама и трговини (ГАТТ), данашња Светска трговинска организација (World Trade Organization), Светска банка (World Bank) и Међународни монетарни фонд (ММФ, International Monetary Fund).

2.1. Светска трговинска организација

Светска трговинска организација основана је 1995. године са главним циљем да прати и надгледа међународну трговину као и да се обезбеди њена либерализација.

Након Другог светског рата, фокус светске привреде био је на институционалности и стабилности међународних односа. Оснивањем Међународног монетарног фонда и Светске банке за обнову и развој, први покушај оснивања организације која би се бавила међународном трговином, односно међународним трговинским односима и сарадњама међу земљама је пропао, јер није дошло до усвајања нацрта о конвенцији о Међународној трговинској организацији услед не прихватања Конгреса САД-а. Независно од тога, одређене земље преговарале су и склапале сарадње на тему смањења царина и трговина робом што је значајно утицало и подстакло оснивање међународне мултилатералне организације каква је светска трговинска организација данас.

Међу основне принципе Светске трговинске организације можемо сврстати:

- Принцип који налаже либерализацију међународне трговине – што подразумева да су државе чланице у обавези да отклоне трговинске препреке које би могле да угрозе међународну сарадњу уз одређене изузетке.
- Принцип недискриминације – подразумева заштиту интереса страних лица од стране држава чланица као и да се увезени производи третирају на исти начин као и домаћи, без било каквог подцењавања.
- Принцип слободног транзита – омогућен трансфер земљама чланицама са територије на територију, без препрека.
- Принцип универзалности – право на учешће као и услови учешћа у организацији су за све државе исти, мада се ван ње и даље налази много земаља.
- Принцип транспарентности – подразумева да је свима омогућено да се упознају и сазнају све о мерама, кретањима и функционисању организације.
- Непристрасност у решавању спорова – придржавање свих процедура и поступака за решавање могућих проблема, без пристрасности.

Према Бјелић П. (2002), основни задаци којима се бави Светска трговинска организација односе се на:

- Склапање преговора и сарадња са другим међународним институцијама
- Унапређивање односа међу земљама чланицама
- Пријем нових земаља чланица
- Вођење трговинских спорова

- Недискриминација међу земљама чланицама
- Пружање подршке и помоћи земљама у развоју
- Поштовање и праћење трговинских мера
- Учествовање и управљање споразумима у оквиру СТО.
- Активно учествовање у форумима који се односе на трговинске преговоре

Зашто је важно постати члан Светске трговинске организације?

Чланство и деловање у оквиру Светске трговинске организације носи са собом одговорност придржавања одређених правила која се налажу, као и активно учествовање и деловање у трговинским односима међу земљама чланицама. Важност чланства одређене земље у СТО огледа се у многим предностима и могућностима које одређена земља може да оствари. Превасходно, кроз сарадње са другим државама чланицама може да унапреди и прошири своје деловање, заједничким ангажовањем земаља може доћи до позитивних резултата који ће бити од великог значаја како за саму организацију тако и за појединачне земље.

Слика 1. Лого Светске трговинске организације

Извор: Радио телевизија Војводине. [хттпс://www.rtv.pc/sr_lat/свет/окондзо-ивејла-обнова-поверења-у-светску-трговинску-организацију-трази-дела-а-не-реци_1256755.xhtml](https://www.rtv.pc/sr_lat/свет/окондзо-ивејла-обнова-поверења-у-светску-трговинску-организацију-трази-дела-а-не-реци_1256755.xhtml)

Један од значајних стубова Светске трговинске организације јесте чињеница да чланице имају одређена права и привилегије које су им одобрене од стране других земаља чланица на основу чега оне осећају сигурност и имају могућност да предвиде ток међународних трговинских односа. На свакој од земаља чланица је да отворе своје тржиште за друге земље чланице и да се у оквиру националног законодавства правила ове организације и утврде.

Поставља се питање који је то услов да одређена земља постане део Светске трговинске организације? Процес приступања започиње преговорима, а оно што је веома важно јесте да свака држава која води аутономно спољнотрговинску трговину има право да постане чланица СТО, као и да се са резултатима преговора морају сложити све чланице СТО како би одређена држава званично постала члан организације. (Бјелић П.2002).

Као најважније циљеве Светске трговинске организације могу издвојити:

- Активан рад на повећању животног стандарда земаља које су чланице СТО
- Унапређивање међусобних односа међу земљама чланицама
- Константан раст како тражње тако и привреде земаља учесница

- Побољшање спољно-трговинских размена
- Подршка и помоћ производњи добара и услуга
- Буђење свести о одрживом развоју и заштити животне средине

Интереси и потребе земаља чланица имају велики утицај на развој организације.

2.2. Светска банка

Светска банка је основана 1944. године на конференцији у Бретон Вудсу заједно када је основан и Међународни монетарни фонд. Она је отпочела са радом 26. јуна 1946. године као акционарско друштво које чини 184 земаља чланица и акционара. Главни представник акционара, а уједно и главни креатор политике Светске банке је Одбор гувернера. Гувернери су уствари министри финансија и министри развоја земаља чланица. (Дамњановић Симић, Ј., Ђурић, Д., 2013).

Састанак Одбора гувернера се одржава једном годишње када и састанак Одбора гувернера Међународног монетарног фонда, а председник Светске банке председава састанцима и одговоран је за управљање банком. Председник банке је биран од стране највећег деоничара банке Сједињених америчких држава. Одбор гувернера се бира на период од 5 година, са могућношћу поновног мандата. Одбор директора Светске банке чине извршни директори и они се састају два пута недељно како би надгледали пословање банке у шта спадају одобрења за зајмове и гаранције, административни буџет, позајмице и финансијске одлуке.

У самом седишту Светске банке је запослено око 10 000 стручњака за развој из свих земаља света или у њеним канцеларијама у 109 земаља. У особље Светске банке се убрајају економисти, едукатори, специјалисти за животну средину, финансијски аналитичари, инжењери и многи други. Задаци Светске банке:

- помоћ у реструктурирању банкарског сектора неопходно за пословање на комерцијалној основи,
- повећање обима кредитирања,
- јачање домаћег финансијског сектора,
- финансирање малих и средњих предузећа.

Светска банка није „банка“ у правом смислу већ она представља специјализовану агенцију Уједињених нација. Њене чланице су подједнако одговорне за њено финансирање и расподелу новца. Светска банка се састоји од четири светске финансијске институције, а то су:

1. Међународна банка за обнову и развој (ИБРД) – основана 1944. године, а најважнији циљеви ове организације су да пружа помоћ у развоју производње, даје подстицаје приватним инвестицијама посредством гаранција или партиципацијом у зајмовима, подстиче развој међународне трговине и одржава равнотежу у платном билансу. Ова организација успешно обавља своју кредитну и развојну функцију тако што користи свој кредитни потенцијал који се формира средствима из осничког капитала, задуживањем на тржишту, портфолио

продајом и сл. Основни циљ је да обезбеди средства за финансирање пројеката која захтевају већа улагања и носе са собом веће ризике;

2. Међународно удружење за развој (ИДА) – основано је 1960.године као афилијација ИБРД-а. Основни циљ је да пружи бесповратну помоћ и да кредитира сиромашне земље по повољним условима. Свој кредитни потенцијал прибавља из оснивачких улога земаља чланица, донацијама, поклонима и сл.
3. Међународна финансијска корпорација (ИФЦ) – основана је 1965.године и обезбеђује локалним предузећима земаља чланица широк спектар финансијских производа и услуга. (Рачић, Ж.,2018) ова организација из својих фондова финансира мала предузећа кредитима у локалној валути, а она се углавном користе за улагање у развој. Да би се одобрила финансијска средства, предузеће мора да испуни следеће услове: мора бити лоцирано у некој од земаља чланица, мора бити у приватном власништву, да буде оцењено као перспективно, а у тренутку подношења захтева да послује и профитабилно, мора да доприноси развоју локалне заједнице и да послује у складу са еколошким стандардима.
4. Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција (МИГА) – основана је 1988. године како би подстакла инвестирање у неразвијене земље и земље у развоју, а да су чланице Групације светске банке. Највећа препрека за улагање јесте нестабилност коју изазива политички ризик, тако да се ова организација бави управо пружању помоћи инвеститорима, у виду гаранција, како би превазишли политички ризик. МИГА пружа и заштиту од ризика као што су рестрикције везане за националну валуту, експропријација, ратови и грађански немири.

2.3. Међународни монетарни фонд

Потреба за оснивањем ММФ-а је постала очигледна тридесетих година претходног века током велике економске кризе која је озбиљно уздрмала светску привреду. Продубљивање кризе и пораст неповерења у папирни новац, имало је за последицу пораст захтева да злато стоји иза националних трезора. Један број земаља био је принуђен да напусти важење златног стандарда.

Према Илић Б., Савић Ј., и др. (2009). са почетком државног интервенционизма и после велике кризе није се могао успоставити овај систем. У жељи да се савладају негативни ефекти кризе, земље су почеле појединачно да предузимају интервенционистичке мере које су довеле до тоталне конфузије у међународном пословању. Долази до контракције међународних монетарних трансакција, смањења нивоа запослености и животног стандарда. Поред тога, неке државе су увеле рестрикцију домаћег новца за страни и све више тражиле бартер аранжмане које би водиле тоталном елиминисању употребе новца. Како наводи Бјелица, В. и др. (2003). установљавањем новог међународног монетарног система утврђена је и сврха ММФ-а која се огледа у следећем:

1. промовисање међународне монетарне сарадње кроз сталне институције које обезбеђују системе за саветовање и заједнички рад на светским монетарним проблемима;

2. подржавање равномерног раста међународне трговине и промовисање и одржање високих стопа запослености и реалних доходака као и развој производних ресурса свих земаља чланица као примарном циљу макроекономске политике;
3. подржавање стабилности девизног курса и избегавања депресијација валута као последица конкуренције;
4. помагање у оснивању мултилатералног система плаћања због текућих трансакција између земаља чланица;
5. пружање сигурности земљама чланицама тако што омогућава да им средства буду моментално доступна, под одређеним условима, обезбеђујући могућност да елиминирају неравнотежу у платним билансима, а да при том прибегну мерама које би могле довести у питање национални суверенитет; умањење степена неравнотежа у платним билансима земаља чланица

Кључни задатак ММФ-а је осигурање глобалне економске сигурности, односно спречавање појаве још једне велике депресије након економске кризе из тридесетих година претходног века.

Основни циљеви ММФ-а су притом дефинисани на следећи начин:

1. Унапређење међународне монетарне сарадње,
2. Подстицање спољне трговине,
3. Успостављање мултилатералног система плаћања,
4. Промоција девизне стабилности и одржавање реда у девизним аранжманима,
5. Стабилност девизног курса и избегавање конкурентске девалвације,
6. Елиминисање девизних рестрикција,
7. Формирање stand by резерви и помоћ земљама чланицама да превазиђу платнобилансне тешкоће

ММФ има преко 2500 запослених, на чијем челу је извршни директор (managing director), који је и председавајући Извршног одбора. Средства за несметано одвијање делатности ММФ обезбеђује уплатом одређених квота земаља чланица, тако што 25% квоте земље чланице уплаћују у злату, конвертабилним валутама или Специјалним правима вучења (СДР), а 75% у националној валути. (Илић Б., Савић Ј., и др. 2009)

ММФ одобрава краткорочне и средњерочне кредите земљама чланицама за решавање платнобиланских проблема. Обим средстава које има право да користи земља чланица зависи од њеног учешћа у кредитном потенцијалу Фонда. Средства се могу користити директним вучењем од Фонда или путем станд бу аранжмана. Директно вучење се врши када земља купује валуте других чланица, плаћајући их сопственом валутом. Stand by аранжмани су кредити који се одобравају земљама чланицама уз одређене услове. Историјски подаци показују да се највећи део одобрених кредита односи на stand by аранжмане, при чему је обим кредита био у порасту.

ЗАКЉУЧАК

Сама глобализација је довела цело финансијско тржиште до промена. Након објашњења сваке међународне институције које су представљене као институционални носиоци економске глобализације можемо увидети да су оне фокусиране на даљи напредак након послератног периода. Светска банка се базира на пружању помоћи у реструктурирању банкарског сектора усмерено на комерцијално пословање и повећање обима кредитирања највише малих и средњих предузећа и то посебно у источно европским земљама у транзицији. Међународни монетарни фонд се бави организовањем светске привреде кроз монетарне активности како би монетарни систем функционисао. Његов циљ је да унапреди међународну монетарну сарадњу, да одржава девизни курс, да подстакне спољну трговину и сл. Док Светска трговинска организација је базирана на правила о трговини како би обезбедила што је више слободно одвијање трговине међу земаља и тако успела да повећа животни стандард, да оствари пуну запосленост, да унапреди раст производње и трговине. Тако да својим трудом и функцијама ове међународне институције покушавају да унапреде сам процес глобализације како би свим људима било олакшано функционисање и превазилажење разних препрека на тржишту и како би боље привређивали унутар своје земље.

Питања:

1. Који су основни принципи пословања Светске трговинске организације?
2. Од којих финансијских институција се састоји Светска банка?
3. Који је кључни задатак ММФ-а?

ЛИТЕРАТУРА

- Бјелица, В. и др. (2003). *Финансије – теорија и пракса*, Нови Сад: Стилос
- Бјелић П. (2002). *Светска трговинска организација*, Београд: Прометеј
- Драгичевић-Радичевић, Т. (2017). *Међународно пословање*, Београд: Универзитет Џон Незбит
- Дамњановић Симић, Ј., Ђурић, Д., (2013). *Међународна економија*, Нови Сад: Алфа-граф НС
- Илић Б., Савић Ј., и др. (2009). *Међународна економија и финансије*, Бања Лука: Глас српски - Графика
- Котлица, С. Кнежевић, Б. (2005). *Економика међународног пословања*, Београд: Мегатренд универзитет
- Мишчевић, М. (2007). *Нови теоријски правци у изучавању међународних организација*, Београд: Факултет политичких наука
- Пушара, К. (2003). *Међународне финансије*, Београд: Факултет за менаџмент
- Рачић, Ж., (2018). *Банкарство*, Нови Сад: Висока пословна школа струковних студија Радио телевизија Војводине. www.rtv.rs
- Теодоровић, М. (2003). Основне полуге процеса глобализације, *Економске теме*, 2, 29-39
- Ћузовић, С., Ћузовић, Ђ., Стаменовић, М. (2019). *Глобализација-савремени аспекти економије, трговине и здравства*, Ниш: Економски факултет